

Asia: VN/11210/2020

HE laiksi rikoslain 25 luvun 9 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

HE laiksi rikoslain 25 luvun 9 §:n muuttamisesta

Esityksessä ehdotetaan syyteoikeuden muutosta siinä tilanteessa, kun rangaistava laitton uhkaus on kohdistettu toiseen työtehtävän tai julkisen luottamustehtävän vuoksi. Pidän esitystä huolellisesti valmisteltuna ja niin oikeuspoliittisesti kuin kriminaalipoliittisestikin perusteltuna.

Yhdeltä kannalta esityksen tarkoittamaa muutosta voi verrata vastaavan kaltaiseen muutokseen, joka toteutettiin syyteoikeuteen lievässä pahoinpitelyssä silloin, kun se kohdistetaan toiseen työtehtävän vuoksi. Silloinhan ajatuksena oli, että on tietyllä tavalla kohtuutonta, että yksittäinen työntekijä – vaikkapa se kuuluisa Siwan kassa – joutuu harkitsemaan, tekeekö hän rikosilmoituksen ja vaatiiko rangaistusta, vaikka tapahtunut ei oikeastaan kohdistu häneen henkilönä, vaan liittyy nimenomaan työtehtävään, jossa joutuu ehkä toistuvastikin kohtaamaan lievää väkivaltaa. Jos lievä pahoinpitely olisi jätetty edelleen lähtökohtaisesti asianomistajarikokseksi, työntekijää olisi voitu jatkossakin tekijän puolelta pyrkiä taivuttamaan luopumaan rangaistuksen vaatimisesta, ja asian jälkiselvittely tuo uhrille muutenkin ikään kuin lisähankaluutta ja harmia. Lisäksi voi vielä sanoa, että tuollainen väkivalta on erityisen moitittavaa ja se kohdistuu usein kaupan alalla tai palvelualalla toimiviin ”pieniin” ihmisiin, usein vielä naisiin.

Nyt ehdotettu muutos merkitsisi vastaavan kaltaista järjestelyä laittoman uhkauksen osalta, ja voi nähdä edellisen uudistuksen toimineen siinä tietynlaisena mallina. Asetelmassa on samankaltaisia piirteitä, mutta myös tiettyjä eroja. Samankaltaisuutta on siinä, että nykyisin työntekijä, esimerkiksi toimittaja, johon kohdistetaan kirjoittamansa jutun vuoksi uhkauksia, voi jäädä tilanteessa varsin yksin. Kuitenkaan esimerkiksi toimittaja ei toimi täysin yksityishenkilönä, vaan toteuttaa myös merkittävää palvelutehtävää. Se, että toimittaja saa tehdä työtään rauhassa ja omasta näkökulmastaan ilman että hänen tarvitsee pelätä lukijoiden reaktioita, on hyvin tärkeää yhteiskunnan toiminnan kannalta, kuuluuhan sananvapauteen myös jokaisen oikeus nauttia vapaan ja moniarvoisen median palveluista. Pyrkimykset vaikuttaa median toimintaan sen kentän ulkopuolelta ovat vaarallisia, tuli se pyrkimys sitten miltä suunnalta tahansa. Vastaavia yleisiä näkökohtia liittyy hyvin moniin muihinkin työtehtäviin, joskaan ei kaikkiin.

Laiton uhkaus on yleensä luonteeltaan väkivallalla uhkaamista. Väkivallalla uhkaaminen ei ole yksinomaan yksityisasiä, vaan myös yhteiskunnan kannalta moitittava ilmiö, johon tulee kiinnittää huomiota. Laittoman uhkauksen vastaista toimintaa tehostamalla tehostetaan samalla väkivallan torjuntaa ja osoitetaan sellaisen moitittavuutta. Ei ole mahdotonta ajatella, että jollakin aikavälillä laittomasta uhkauksesta tehtäisiin virallisen syytteen alainen rikos kaikissa olosuhteissa. Olisi myös aiheellista jossakin tulevassa yhteydessä tarkastella laittoman uhkauksen aineellisen rikossäännöksenkin sisältöä, mutta se on toki toinen asia. Pidän hyvänä, että asiassa on jonkin verran kynnystä. Vertailutiedot osoittavat, että sääntelymalleissa on selviä eroja. Rikossäännös on vanhahtava, ja on ainakin hieman ongelmallista, että säännös kattaa meillä myös omaisuusrikoksella uhkaamisen.

Laiton uhkaus poikkeaa fyysisestä pahoinpitelystä erityisesti siinä, että kyse on tietyllä tapaa verbaalisesta toiminnasta, joka voi toteutua myös esimerkiksi sosiaalisen median kautta. Tällöin helposti etäisyys alkuperäisen konfliktitilanteen ja seuranneen uhkauksen välillä kasvaa, ja mukaan voi tulla kokonaan uusia tahoja. Tämän vuoksi aiheella on suora yhteys esimerkiksi niin sanotusta maalittamisesta ja sen rangaistavuudesta käytävään keskusteluun.

Laiton uhkaus on tavallaan klassinen rikossäännös, ja on luonnollista, että sitä voidaan soveltaa myös esimerkiksi sosiaalisen median kautta tapahtuviin uhkauksiin. Säännös kuuluu siten siihen arsenaaliin, joka jo nykyisin on olemassa hillitsemään pahimpia ylilyöntejä, kun jostakin kysymyksestä nousee keskustelua.

Pidän esitystä siis perusteltuna. Olennaista on löytää hyvät ja perustellut rajaukset sen suhteen, milloin laiton uhkaus sitten olisi suoraan virallisen syytteen alainen. Ehdotuksessa on esitetty, että asianomistajan rangaistusvaatimusta ei vaadittaisi silloin, kun uhkaus kohdistetaan työtehtävän vuoksi. Työsuhdetta ei edellytettäisi. Työyhteisön sisäiset uhkaukset rajattaisiin pois. Myös toiminta julkisessa luottamustehtävässä nauttisi erityistä suojaa.

Pidän ehdotettua rajausta kohtalaisen hyvin onnistuneena. Voi toki sanoa, että erityistä suojan tarvetta on juuri niissä työtehtävissä, joissa uhkauksilla pyritään vaikuttamaan siihen tapaa, jolla tehtävää suoritetaan. Edellä antamani toimittajan työ olisi tyypillisesti sellainen. Viranomaistehtävät ovat varmaankin lähes aina juuri tällaisia. Tarvetta tehostettuun suojaan on kuitenkin työtehtävissä tätä laajemmin. Virkamiehen suojaksi uhkauksin painostamista vastaan on kuitenkin myös tiettyjä muita säännöksiä, rikoslain 16 luvussa.

Kuten uudistuksen tavoitteista ilmenee, työtehtävä tai julkinen luottamustoimi on kaikissa tapauksissa voitava suorittaa ilman asiatonta häirintää tai pelkotiloja aiheuttavaa väkivallalla tai muulla rikoksella uhkaamista. Tämä antaa perusteella suojata yleisesti tällaisia tehtäviä suorittavia. Esityksessä annettujen tietojen valossa uhkailu työtehtävien vuoksi on varsin yleistä, mikä sekä perustelee osaltaan ehdotettua uudistusta.

Edellä sanottu kertoo siitä, että maalittamiskeskustelun kannalta erityisesti tietyn tyyppiset työtehtävät ovat sellaisia, joissa sosiaalisen median myötä yksittäinen työntekijä voi joutua monien ahdistamaksi maalitauluksi niin, että samassa yhteydessä häntä myös rangaistavasti uhataan. Näissä lainmuutoksen tarve ja peruste on ilmeisin.

Pidän perusteltuna, että tehostettua suojaa nauttivat myös luottamustehtävissä toimivat. Tietyllä tapaa nyt luottamustehtävissä olevia koskeva säännös on yleisempi kuin tuo edellinen, jossa käytetään ilmaisua 'työtehtävän vuoksi'. Jokin täsmällisempi muotoilu saattaisi kuitenkin olla tarpeen, vaikka ajatus on sinänsä selvä: lienee tunnettavissa, milloin luottamushenkilöön

kohdistetaan uhkaus juuri sen perusteella, miten hän on luottamustehtävässään toiminut, eikä esimerkiksi vain sen vuoksi, että hän on julkisuudesta tunnettu tai mitä hän on julkisuudessa lausunut.

On myös tarpeen harkita, onko sellaisia tilanteita, joissa suoja tulisi ulottaa vieläkin laajemmaksi. Erityisesti tulevat mieleeni asianajajat, jotka toimivat toimeksiantosuhteessa päämieheensä. Myös esimerkiksi freelance-toimittajat kuuluu saada suojan piiriin. Tällaiset laajennukset lienevät riittävän hyvin toteutettavissa tulkitsemalla termiä 'työtehtävä' asianmukaisen laajasti, kuten esityksessä on lähdettykin. Voinee sanoa, että asianajajatkin hoitavat työtehtäviä tässä mielessä.

Laitonta uhkausta ei voida oikeuttaa kritiikkinä ja sananvapauden oikeutettuna käyttönä. Itse laittoman uhkauksen rangaistavuuteen ja säännöksen alaan ei esityksessä puututa. Sananvapausnäkökohdat eivät muodosta estettä esitetyle uudistukselle.

Kirkkonummella, 25.8.2020

Kimmo Nuotio

rikosoikeuden professori

Kimmo Nuotio